DIGITALNI RESURSI ZA PROUČAVANJE MAKEDONSKIH DIJALEKATA

Iza Maljevac

Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru,

Novi Pazar, Srbija,

iza.maljevac@uninp.edu.rs

Apstrakt

U radu je dat prikaz baze digitalnih podataka za proučavanje makedonskog jezika i njegovih dijalekata koja je rezultat prikupljanja građe za Makedonski dijalektološki atlas i Općeslavenski lingvistički atlas. Pored općeg pregleda dijalekatne diferencijacije makedonskog jezika uključujući faze diferencijacije te faktore koji su na to utjecali, dati su i prikazi pojedinačnih dijalekata, a poseban dio je posvećen najznačajnijim karakteristikama za diferencijaciju makedonskog jezika – fonološko-prozodijskim i morfološkim karakteristikama. Istraživačima je omogućeno i preuzimanje Upitnika za prikupljanje materijala. Upitnik sadrži spisak problema vezanih za fonologiju, morfologiju, tvorbu riječi i sintaksu, što je potkrijepljeno velikim brojem primjera, i na taj način je kompletiran inventar relevantnih jezičnih problema na osnovu kojih će se izraditi fonološke, morfološke i sintaksičke karte budućeg izdanja Atlasa. Pored toga što se istraživačima daju na uvid tekstovi dijalekata, kreirana je digitalna mapa makedonskih dijalekata koja predstavlja interaktivnu zbirku od oko 300 tekstova, a na mapi se nalazi i 25 audiozapisa. Također, dat je Digitalni rječnik makedonskih dijalekata zahvaljujući kojem istraživač može dobiti informacije o obliku/oblicima u kojem/kojima je zabilježena tražena leksema na određenim punktovima. Dati su i podaci o punktovima: naziv punkta, prijašnji i sadašnji naziv općine u kojoj se nalazi, narječje i govor punkta, broj stanovnika, zanimanje stanovnika, vjeroispovjest, da li naselje ima školu i kada se prvi put spominje. Na kraju, dostupan je i Mali atlas makedonskih dijalekata koji predstavlja kartu Makedonije sa ucrtanim punktovima u skladu s punktovima navedenim u Općeslavenskom lingvističkom atlasu.

Ključne reči: arealna lingvistika, lingvistički atlas, dijalekatološki atlas, makedonski jezik, dijalekt, punkt

DIGITAL RESOURCES FOR STUDYING MACEDONIAN DIALECTS

Abstract

The paper presents a database of digital data for the study of the Macedonian language and its dialects, which is the result of collecting the material for the Macedonian dialectological atlas and the General Slavic Linguistic Atlas. In addition to the general overview of the dialect differentiation of the Macedonian language, including the different phases and the factors influencing it, the individual dialects are also presented, and a special part devoted to the most important characteristics for the differentiation of the Macedonian language – phonological,

prosodic and morphological characteristics. Researchers also can download a Questionnaire. The Questionnaire has a list of problems related to phonology, morphology, word-formation, and syntax, which is supported by many examples, thus completing an inventory of relevant language problems based on the phonological, morphological and syntactic maps of the future issue of Atlas. In addition to giving researchers insight into the text of dialects, a digital map of the Macedonian dialects has been created, representing an interactive collection of about 300 texts and 25 audio files on the map. Also, a digital dictionary of Macedonian dialects is given, which allows the researcher to get information about the form in which the requested lexeme was recorded at certain research points. There are also data about the research points: the name of the research point, the previous and the present name of the municipality in which it is located, the dialect and the speech in the research point, the population, the interest of the inhabitants, the religion, whether the village has a school and when was the first time it is mentioned. Finally, the Small Atlas of the Macedonian Dialects is also available, which is a map of Macedonia with marked research points according to the research points indicated in the General Slavic Linguistic Atlas.

Key words: areal linguistics, linguistic atlas, dialect atlas, Macedonian language, dialect, research point

UVOD

U septembru 2000. godine pri Makedonskoj akademiji nauka i umjetnosti formiran je Istraživački centar arealne lingvistike Božidar Vidoeski (ICAL) ICAL je nasljednik neformalne lingvističke jedinice nastale 1991. godine u okviru Akademije prof. Božidara Vidoeskog kao osnove za rad na Međunarodnom lingvističkom atlasu, a bavi se istraživanjem uloge prostora u razvoju i funkcioniranju jezika. Multikulturalno i multilingvalno okruženje na Balkanu je idealno za istraživanja iz oblasti arealne lingvistike, a istovremeno doprinosi boljem razumijevanju mjesta makedonskog jezika i njegovih dijalekata u slavenskim jezicima i na Balkanu. Osoblje centra čine: Zuzanna Topolińska (direktorica Centra i članica MANU), Marjan Marković, Angelina Pančevska i Sonja Milenkovska. Centar je formirao i bazu digitalnih podataka za proučavanje dijalekata makedonskog jezika koja se nalazi na adresi www.dijalekti.manu.edu.mk. U nastavku će biti riječ o onome što nudi pomenuta baza podataka. Ona posjeduje šest odjeljaka, a svaki od njih je specifičan po svom sadržaju i načinu na koji su sakupljeni prezentirani podaci.

МОНОГРАФИЈЕ ДИЈАЛЕКАТА МАКЕДОНСКОГ ЈЕЗИКА ДИЈАЛЕКТНИ МОНОГРАФИИ

U ovom odjeljku nalaze se tri toma djela Dijalekti makedonskog jezika (Дијалектите на македонскиот јазик) i djelo Fonološka baza dijalekata makedonskog jezika (Фонолошки бази на говорите на македонскиот јазик) autora Božidara Vidoeskog. Oba djela su u PDF-formatu i omogućeno je i njihovo besplatno preuzimanje.

Prvi tom Dijalekata makedonskog jezika sastoji se iz dva dijela. Prvi dio, pod nazivom Општ поглед daje, kako i sam naziv ukazuje, opći pregled makedonskih dijalekata: dijalekatnu diferencijaciju makedonskog jezika, faze u diferencijaciji,

formiranje dijalekata, tendencije u razvoju dijalekata u XIX i XX stoljeću, govori o problemu kontakta među dijalektima, o socijalnim i geografskim faktorima u njihovoj diferencijaciji, mjestu makedonskog jezika u balkanskim slavenskim i neslavenskim jezicima itd. Drugi dio, Монографии на основните говорни комплекси с поднасловом Западното наречје је о: pološkom dijalektu, razgraničavanju dijalekata na području Skoplja, centralnim dijalektima, zapadnim perifernim dijalektima (debarskom, ohridskom i prespanskom dijalektu), govoru muslimana u zapadnoj Makedoniji i makedonskim dijalektima u Albaniji. U drugom tomu obrađeni su: jugoistočno narječje (razloški, petrički, sersko-dramsko-lagadinski, kosturski i lerinski dijalekt) i sjeverno narječje za koje je dat opći pregled, a potom se govori o kumanovskom i kartovskom dijalektu i skopsko-crnogorskom dijalektu. Treći tom bavi se najznačajnijim osobinama za diferencijaciju makedonskog jezika – fonološko-prozodijskim i morfološkim karakteristikama. U fonološko-prozodijskom dijelu riječ je o vokalnom i akcentaskom sistemu, te sudbini ostalih fonema i grupa fonema, dok se u morfološkom dijelu po obimu izdvaja rasprava posvećena zamjenicama, a značajna je ona koja se odnosi na imperfektivne glagole. U svakom tomu na kraju poglavlja priložena je odgovarajuća dijalekatska karta.

Većina opisa u Fonološkoj bazi dijalekata makedonskog jezika objavljena je za potrebe Općeslavenskog lingvističkog atlasa (OLA). Kolektiv OLA odlučivao je o načinu obrade fonoloških sistema na svim punktovima na kojima je vršeno sakupljanje građe za atlas. Usaglašeno je da svaki opis mora sadržavati tri informacije: inventar fonema (podijeljen na vokale, sonante i opstruente), distribuciju fonema i historijski zaključak u/o referentnom sistemu. Način na koji su ove tri informacije obrađene ovisi o odluci odgovarajuće nacionalne komisije. Dvadeset i četiri opisa prikupljena na punktovima Vardarske i Egejske Makedonije su nastala po uzoru na shemu koju je prihvatila redakcija toma Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom pod rukovodstvom Pavla Ivića, iako ostali opisi (njih 9) obiluju bogatijim informacijama i drugim metodološkim rješenjima. Članovi uređivačke redakcije su odlučili da ne unificiraju informacije i metodološke pristupe na punktovima, jer smatraju da bi se time osiromašio sadržaj.

Vidoeski je imao namjeru da opiše teritoriju koja je obuhvaćena istraživanjem za Makedonski lingvistički atlas pa je opisivao i punktove koji nisu uključeni u OLA: goranski dijalekt, većinu dijalekata Egejske Makedonije i dva maleševsko-pirinska dijalekta. Pored toga što njegove opise karakterizira veliki broj ilustrativnih primjera, važno je istaći da je makedonski jedinstven OLA-jezik jer ga je fonološki opsao jedan autor čime je osigurana koherentnost. Trideset i tri opisa u ovom tomu raspoređena su u skladu s klasifikacijom dijalekata koja je predstavljena u Dijalektima makedonskog jezika.

UPITNIK ZA PRIKUPLJANJE DIJALEKATSKOG MATERIJALA ПРАШАЛНИК ЗА СОБИРАЊЕ ДИЈАЛЕКТЕН МАТЕРИЈАЛ

Radove Upitnik za prikupljanje materijala za Makedonski dijalektološki atlas (Прашалник за собирање материјал за Македонскиот дијалектен атлас) je prva

knjiga u okviru Projekta MDA. Projekt je započeo 1959. godine, a inicirao ga je Jugoslovenski komitet za dijalektološki atlas na Kongresu jugoslavenskih slavista u Zagrebu. Organizacijom i realizacijom projekta rukovodio je Božidar Vidoeski. Prvi korak bio je osnivanje Odjeljenja za dijalektologiju na Institutu za makedonski jezik Krste Misirkov (1960). Kao rezultat ovog projekta Vidoeski je predvidio izdavanje Atlasa u 3 ili 4 toma s 350-400 karti na kojima bi bile predstavljene dijalektološke različitosti na cijeloj makedonskoj jezičkoj teritoriji.

U pripreмноj fazi Vidoeski je sastavio bibliografiju makedonske dijalektologije i registrirao pojave koje su imale diferencijalnu ulogu u dijalektima. Koristeći osnovnu literaturu sastavio je Upitnik koji se sastoji iz dva dijela. Prvi, inventar problema koji su grupirani po jezičkim oblastima (problemski dio), a drugi je indeks leksičkih jedinica predviđenih za terensko istraživanje koje su raspoređene u semantičke grupe (terenski dio). Potom je napravio izbor naseljenih mjesta (punktova) koja treba ispitati, tj. na kojima treba sprovesti anketu, zatim izradio blanko-kartu MDA, koja obuhvata cjelokupnu jezičnu teritoriju makedonskog jezika. Rezultati su predstavljeni u Upitniku.

Nažalost, Vidoeski nije uspio završiti ovu knjigu te su se drugi prihvatili tog posla koristeći tri radne sveske Vidoeskog u kojima je bilježio svoja zapažanja: Pregled problema vezanih za upitnik za MDA, Terenski dio Upitnika i Registar leksičkih jedinica koje su ponuđene kao dijalekatski materijal u prva dva dijela.

Pregled problema vezanih za upitnik za MDA (Преглед на проблеми за прашалникотна Македонскиот дијалектен атлас) sadrži brojne autorske zabilješke i dopunjavanja, a osim toga i zabilješke Pavla Ivića. Većinu komentara je Vidoeski prihvatio, ali, nažalost, urednici ovoga izdanja nisu uspjeli obezbijediti autorizaciju zabilješki P. Ivića. Ovaj dio se sastoji od pet dijelova u kojima su izloženi problemi koji će biti predstavljeni na kartama atlasa. Prva četiri sastoje se od spiska problema vezanih za fonologiju, morfologiju, tvorbu riječi i djelimično sintaksu, potkrijepljeni velikim brojem primjera koji su, zavisno od konteksta, zapisivani po standardnoj formi i pravopisu i/ili u dijalekatskoj formi i transkripciji. Veliki broj tih primjera spada u inventar leksičkih jedinica Terenskog dijela Upitnika. Peti dio (sintaksički upitnik) na molbu autora sastavila je Zuzana Topolinska. Na ovaj način je kompletiran inventar relevantnih jezičnih problema na osnovu kojih će se izraditi fonološke, morfološke i sintaksičke karte budućeg izdanja Atlasa.

Sastavljen početkom šezdesetih godina XX stoljeća Terenski dio Upitnika (Теренски дел на Прашалникот) već nekoliko decenija služi za prikupljanje podataka na terenu. Vidoeski i saradnici istražili su dvije trećine punktova predviđenih u Spisku punktova za MDA (Список на пунктови за Македонскиот дијалектен атлас) i imaju kartoteku bogatu dijalekatskim materijalom cijele etničke Makedonije. Ipak, najveći broj neistraženih punktova nalazi se van granica Makedonije gdje je, s obzirom na političke okolnosti, otežan a često i onemogućen rad makedonskih lingvista. Postoji nekoliko primjeraka ovog dijela Upitnika koji su uglavnom ručno mijenjani i dopunjavani. Priređivači su imali na uvid sve primjerke koje su međusobno poredili i bilježili razlike. Potom je napravljen pregled karata MDA da bi se uspostavila korelacija sa podacima u Terenskom dijelu Upitnika. Na početku autor bilježi osnovne podatke: o informatorima, naseljenom mjestu, populaciji čiji govor se istražuje, podatke o toponimiji itd. Potom slijedi inventar od 2.500 leksema

raspoređenih po semantičkom principu u 35 poglavlja. U prva 24 poglavlja fokus je na leksici koja se odnosi na život, društvo i prirodu. Nakon tema o leksici, tvorbi riječi i onomastici, autor u posljednjih 8 poglavlja govori o temama vezanim za gramatiku. Ovaj dio ima dvije kolone. Lijevu kolonu čini inventar jezičkih jedinica čiju formu i izgovor istraživač treba da zabilježi od informatora na punktu koji se istražuje. One su označene arapskim brojevima za svaku temu. Da bi se ukazalo na leksičke varijacije u djalektima i tvorbi riječi, u lijevoj koloni, pod istim brojem, Vidoeski navodi nekoliko sinonima, npr: (XXVI) Лице суоред занимагешо: 31. ловец, ловач, ловџија; 45. везачка, везилка, везарија, везилија itd. Da bi se stavio akcenat na fonetiku, autor nekada bilježi više fonetskih varijanti jedne lekseme, npr: (XXXI) Прилози: 8. еднаш, еднош, еднуш, еднаш. Uobičajeno je i bilježenje akcenata, iako nije dosljedno. U desnoj koloni se daje opis predmeta, pojave ili dejstva označenog leksemom u lijevoj koloni.

Treća radna sveska Vidoeskog je Registar (Регистар) leksičkih jedinica kojima se ilustrira lingvistička problematika problemskog dijela i inventar leksičkih jedinica terenskog dijela Upitnika.

даб, П 31; П 126,07; Т XVII, 68
дабица, П 31; П 126,7; Т XVII, 69
дабје, П 31
дабов, Т XVII, 117

U autorovom primjerku Registra uključene su leksičke jedinice oba dijela Upitnika označene brojevima lokacije na kojoj su zabilježene. Na prvom mjestu se bilježi problemski, a potom terenski broj lokacije. Nakon intervencije urednika Registar predstavlja inventar leksičkih jedinica terenskog dijela – na prvo mjesto dolazi broj pod kojim se nalaze u poglavlju koje je obilježeno rimskim brojem u Terenskom dijelu upitnika.

Д
даб XVII 68; 1.9.1.1.; 3.16.5.; 3.34.
дабица XVII/69; 1.9.1.1.; 3.22.
дабов XVII 117

Izostavljena je lokalizacija leksičkih jedinica koji su zastupljene samo u Problemskom dijelu Upitnika da bi se izbjeglo opterećivanje Registra podacima (leksičkim jedinicama) koji ne mogu biti predmet analize, budući da ne ulaze u inventar leksičkih jedinica predviđenih za terensko istraživanje.

Na kraju Upitnika za prikupljanje materijala za MDA nalazi se Spisak punktova i blanko-karta. U toku procesa on je dopunjavao Spisak i dotjerivao kartu. Ono što je predstavljeno u ovoj knjizi je konačna varijanta koju je autor prihvatio za budući Atlas.

ТЕКСТОВИ МАКЕДОНСКИХ ДИЈАЛЕКАТА ТЕКСТОВИ ОД МАКЕДОНСКИ ДИЈАЛЕКТИ

U ovom odjeljku omogućeno je besplatno preuzimanje djela Tekstovi dijalekata makedonskog jezika (Текстови од дијалектите на македонскиот јазик) objavljenog 2000. godine. Uredničku redakciju činili su: prof. dr. Kosta Peev, prof. dr. Marijana Kiš i prof. dr. Ubavka Gajdova. Ideja za nastanak ovog djela rezultat je dugogodišnjeg rada na projektu MDA.

Božidar Vidoeski vodio je ovaj Projekt trideset i sedam godina. Organizacija i realizacija odvijala se u nekoliko faza, a osnovni dijalekatski materijal je prikupljen i još se prikuplja uz pomoć ankete koja je u skladu s tematskim upitnikom. Ipak, Vidoeski je bio svjestan da je mnoge dijalekatske karakteristike teško zabilježiti samo uz pomoć ankete, pa je u njegovom programu za sakupljanje dijalekatskog materijala bila i instrukcija – produkti slobodnog kazivanja informatora. Ovakvu praksu on je razvio na početku svojih istraživanja, a kao rezultat toga nastala je ideja o makedonskoj dijalekatskoj čitanki. Vidoeski je želio da ova čitanka pored tekstova koje je on sakupio sadrži i tekstove drugih prikupljača i istraživača makedonskih dijalekata. On je sakupio 325 tekstova u 188 naseljenih mjesta – 122 se odnose na zapadno narječje, 170 jugoistočno i 43 sjeverno, što prevazilazi potrebe jedne čitanke za studente. Nažalost, Vidoeski nije dočekaо njeno objavljivanje.

Nakon njegove smrti mnoge odluke morala je donositi već pomenuta urednička redakcija. Jedna od odluka je da se ne vrši izjednačavanje u transkripciji, tj. prezentiranje tekstova onakvih kakvi su u originalu. Razlike u transkripciji su posljedica činjenice da su tekstove sakupljali istraživači većih lingvističkih škola i centara, sa različitom tradicijom i navikama, a ima i tekstova iz prve polovine prošlog stoljeća koje su zapisivali etnolozi i folkloristi koji ne vode toliko računa o fonetskom zapisu. Također, redakcija je riješila da da potpune podatke o izvorima iz kojih su prikupljeni tekstovi. Za tu svrhu sastavljen je spisak zapisivača i bibliografskih podataka već objavljenih tekstova. Ispod teksta je prvo zapisano ime informatora i godina rođenja ili uzrast informatora. U zagradi slijedi ime zapisivača i, ako postoji takav podatak, godina zapisivanja. Ako je tekst prethodno objavljen, na ovo mjesto se upisuje odgovarajuća bibliografska jedinica (skraćenice su pojašnjene u Спискот на скраћеници). I pored želje članova redakcije da se daju što potpunije informacije o izvorima i tekstovima, nisu uspjeli pronaći ni djelimične informacije za skoro jednu trećinu tekstova. Pored Vidoeskog zapisivači tekstova su: B. Koneski, R. Ugrinova-Skalovska, M. Koneska, A. Popovski, K. Peev, O. Ivanova, M. Karanfilovski, S. Bojkovska, V. Drvošanov. Više od 70 tekstova u ovoj antologiji zapisali su studenti B. Vidoeskog.

Vidoeski je u monografijama opisao dijalekte zapadnog i sjevernog narječja, dok jugoistočno narječje nije opisao u cijelosti. Proučavanje ovog narječja (koje uglavnom sačinjavaju egejski i prinski govori) zahtijeva dodatne napore s obzirom na političku situaciju. Za zapisivanje govora Egejske Makedonije najviše su kao informatori korištene izbjeglice iz Egejske Makedonije. Što se tiče pirinskih govora koji su na teritoriji Republike Bugarske tu su istraživanja makedonskih dijalektologa nemoguća. Ipak, koristeći više izvora Vidoeski je ostavio monografiju Петричкиот говор kao bazu maleševsko-prinskih govora, a monografski je obradio

i razloški dijalekt (Разлошкиот дијалект во Вуковите записи и денеска, 1988). Tekstovi prikupljeni tokom ovih istraživanja su uključeni u antologiju. Za pirinske i egejske govore veliki ntereres pokazali su bugarski istraživači, pa su u zbirku tekstova uključeni i tekstovi prikupljeni zahvaljujući: J. Ivanovom, K. Mirčevom, D. Ivanovom, V. Dumevom, B. Šklifovom. A u ovu zbirku uvrštene su i narodne priče, koje su objavljivane u različitim brojevima Зборници за народни умотворби и народопис u posljednjih 100 godina, a zaspisivači su: M. Cepenkov, K. Šapkarev, D. Matov, D. i K. Molerovi, E. Sprostranov i drugi. Svoje mjesto u knjizi našlo je i nekoliko tekstova iz zbirke priča iz jugoistočne Makedonije S. Verkovića.

Pored ovog odjeljka, u kojem se nalazi monografija u PDF-u, nalaze se još četiri pododjeljka: Tekstovi istočnog narječja (Текстови источног наредја), Tekstovi egejskih govora (Тестови од Егејски говори), Enidževardarske narodne priče 1 i 2 (Народни приказни од Енидјевардарска околија) u kojima se nalaze tekstovi pomenutih narječja i govora u PDF-formatu čije je preuzimanje, također, besplatno.

DIGITALNI RJEČNIK MAKEDONSKIH DIJALEKATA ДИГИТАЛЕН РЕЧНИК НА МАКЕДОНСКИТЕ ДИЈАЛЕКТИ

Radove Ovaj odjeljak vodi na stranicu <http://dict.manu.edu.mk/> i otvara tekst Digitalna baza podataka o makedonskim dijalektima (Дигитална база на податоци на македонските дијалекти (според македонскиот дијалектен материјал од Општословенскиот лингвистички атлас – ОЛА)). U okviru projekta OLA Makedonska nacionalna komisija (Македонската национална комисија) vrši ekscerpciju i historijsku i tipološku interpretaciju makedonskih dijalekata, kao i meritornu i kompjutersku obradu lingvističkih karata cijele slavenske teritorije (oko 850 punktova). ICAL je jedan od centara u kojem se vrši kompjuterska obrada i kartografiranje materijala OLA. Makedonski predstavnik u međunarodnoj komisiji OLA je prof. dr. Marjan Marković.

Makedonski dijalekatski materijal sakupljen uz pomoć upitnika OLA zapisivali su makedonski dijalektolozi punih 10 godina. Ti materijali se čuvaju u formi upitnika i pokrivaju 24 naseljena mjesta (16 u Makedoniji, 1 u Albaniji, 7 u Egejskoj Makedoniji). Materijali obuhvataju 3.500 pitanja iz različitih oblasti života i raspoređeni su po gramatičkom kriteriju. Projekt Digitalna baza podataka o makedonskim dijalektima je namijenjen da omogući čuvanje, pregled i proučavanje oko 50.000 leksema. Projekt je podržalo ministarstvo kulture R. Makedonije, a realizirao ga je ICAL. U njegovoj realizaciji učestvovali su: prof. dr. Marjan Marković, mr. Angelina Pančevska, Sonja Milenkovska i Vladimir Stajić.

Na vrhu pomenute stranice se nalaze slova makedonske azbuke, a klikom na bilo koje slovo otvara se lista leksema koje počinju tim slovom. Klikom na leksemu otvara se PDF-dokument sa brojem pitanja ispod kojeg se nalazi brojevi punktova i riječ onako kako je zabilježena na tim punktovima. Npr.

L 2388 ‘август’ /народное название/

90 avgus

93 avgus

95 avgus

92 avgus(t)

94 avgus

96 gumnar

Ispod makedonske azbuke nalaze se dvije kolone sa po četiri odjeljka. Lijeva kolona sadrži:

Список на прашања со литературни називи – klikom se otvara PDF-dokument koji sadrži Upitnik OLA, odnosno broj pitanja, vrstu pitanja, pitanje i oblik u kojem je riječ normirana (литературен назив). Dio koji je označen kao vrsta pitanja odnosi se na jezičku oblast koja je značajna za to pitanje, pa je u toj rubrici upisano F (fonetika), M (morfologija), L (leksika), P (rozodija), Sl – tvorba riječi (словоброзовање), Sm (semantika), Sx (sintaksa).

Прашалник на ОЛА – је одјелјак у којем се као PDF-dokument налази Upitnik опчеславенског лингвистичког атласа Међународног комитета слависта, а издат је 1965. године.

Фонетска транскрипција – као што и сам назив каже даје начине транскрипције vokala, konsonanata i funkciju dijakritičkih znakova.

Главна страница на ОЛА – води до web-strанице на којој се могу наћи сви подаци везани за Опчеславенски лингвистички атлас.

Десна колона садржи:

Список на македонски пунктови во ОЛА – садржи списак пунктова који се налазе у Македонији, то су пунктови од броја 90 до 113а.

Опис на македонските пунктови во ОЛА – дају се подаци о пунктовима: назив пункта, пријашњи и садашњи назив општине у којој се налази, наречење и говор пункта, број којим је пункт означен у МДА, број становника, занимање становника, вјероисповјест, да ли насеље има школу и када се први пут спомиње.

Дијалектна карта на македонските пунктови во ОЛА – садржи карту Македоније на којој су учртани пунктови, док Бланко карта на ОЛА садржи само бројеве пунктова, свих 850.

DIGITALNA MAPA MAKEDONSKIH DIJALEKATA (TESKTOVI I AUDIOSNIMAK) - ДИГИТАЛНА МАПА НА МАКЕДОНСКИ ДИЈАЛЕКТИ (ТЕКСТОВИ И АУДИО)

Digitalna mapa vodi u odjeljak web-strанице ICAL-a (<http://ical.manu.edu.mk/index.php/dialect-collections>) u kojem je predstavljena interaktivna zbirka od oko 300 tekstova. Tekstovi su zabilježeni na interaktivnoj mapi s osnovnim dijalekatskim podacima za određeno naseljeno mjesto. Pored tekstova na mapi se nalazi i 25 audiozapisa makedonskih dijalekata. Tekstovi predstavljeni na ovoj mapi su isti oni koji se nalaze u odjeljku Tekstovi makedonskih dijalekata. Puntovi koji imaju audiozapise su označeni plavom bojom, a oni koji imaju samo tekst crvenom bojom. Digitalna zbirka će omogućiti dalje proučavanje, zaštitu i promociju makedonskih dijalekata. Iz ovog dijela stranice dalje se može pristupiti odjeljcima koji daju popis osoblja ICAL-a, projekte, izdavaštvo, biblioteci, dialektološkom rječniku (koji je ranije spominjan) i kontaktu.

MALI ATLAS MAKEDONSKIH DIJALEKATA - МАЛ АТЛАС НА МАКЕДОНСКИТЕ ДИЈАЛЕКТИ (СПОРЕД МАТЕРИЈАЛИТЕ НА ОЛА)

Odjeljak koji ne sadrži nijedan pododjeljak. On predstavlja kartu Makedonije sa ucrtanim punktovima koji su u skladu s punktovima navedenim u Općeslavenskom lingvističkom atlasu.

ZAKLJUČAK

Nakon što u prvom odjeljku <http://dijalekti.manu.edu.mk/> posjetilac dobije uvid u dijalektološku sliku makedonskog jezika, može preuzeti i Upitnik za prikupljanje materijala za MDA koji sadrži probleme grupirane po jezičkim oblastima, leksičke jedinice predviđene za terensko istraživanje i izbor punktova na kojima treba sprovesti anketu. On obuhvata probleme vezane za fonologiju, morfologiju, tvorbu riječi i sintaksu te se na taj način kompletira inventar relevantnih jezičnih problema na osnovu kojih će se izraditi fonološke, morfološke i sintaksičke karte budućeg izdanja Atlasa. Sakupljanje materijala vršeno je uz pomoć ankete kao i tokom slobodnog kazivanja informatora. Kada god su postojali uvjeti dati su podaci o izvorima iz kojih su prikupljeni tekstovi: ispod teksta je zapisano ime informatora i godina rođenja ili uzrast; u zagradi slijedi ime zapisivača i, ako postoji takav podatak, godina zapisivanja. Ako je tekst prethodno objavljen, na ovo mjesto se upisuje odgovarajuća bibliografska jedinica. Navedeni su prikupljeni tekstovi zapadnog, jugoistočno i sjevernog narječja.

Pored tekstova stranica sadrži i digitalni rječnik i digitalnu mapu. Digitalni rječnik omogućava čuvanje, pregled i proučavanje oko 50.000 leksema. Ispod svakog slova nalazi se lista leksema koje počinju tim slovom, a klikom na leksemu otvara se PDF-dokument sa brojem pitanja u Upitniku za OLA ispod kojeg se nalaze brojevi punktova i riječ onako kako je zabilježena na tim punktovima. Također, date su i informacije o svim punktovima MDA. Digitalna mapa vodi u odjeljak web-stranice Istraživačkog centra za arealnu lingvistiku u kojem je na karti predstavljena interaktivna zbirka od oko 300 tekstova. Pored tekstova na mapi se nalazi i 25 audiozapisa makedonskih dijalekata.

Nakon svega napisanog preostaje nam samo da zaključimo da je zahvaljujući digitalizaciji bogatstvo prikupljenog materijala dijalekata makedonskog jezika postalo lako dostupno domaćoj i svjetskoj javnosti i predstavlja osnovu za dalju lingvističku analizu makedonskog jezika, njegovih dijalekata i njegovog mjesta u slavenskim jezicima i na Balkanu.

REFERENCES

1. <http://dijalekti.manu.edu.mk/>
2. <http://dict.manu.edu.mk/>
3. <http://www.slavatlas.org/>
4. <http://ical.manu.edu.mk/index.php/dialect-collections>

REZIME

The paper presents a database of digital data for the study of the Macedonian language and its dialects, which is the result of collecting the material for the Macedonian dialectological atlas and the General Slavic Linguistic Atlas. In addition to the general overview of the dialect differentiation of the Macedonian language, including the different phases and the factors influencing it, the individual dialects are also presented, and a special part devoted to the most important characteristics for the differentiation of the Macedonian language – phonological, prosodic and morphological characteristics. Researchers also can download a Questionnaire. The Questionnaire has a list of problems related to phonology, morphology, word-formation, and syntax, which is supported by many examples, thus completing an inventory of relevant language problems based on the phonological, morphological and syntactic maps of the future issue of Atlas. In addition to giving researchers insight into the text of dialects, a digital map of the Macedonian dialects has been created, representing an interactive collection of about 300 texts and 25 audio files on the map. Also, a digital dictionary of Macedonian dialects is given, which allows the researcher to get information about the form in which the requested lexeme was recorded at certain research points. There are also data about the research points: the name of the research point, the previous and the present name of the municipality in which it is located, the dialect and the speech in the research point, the population, the interest of the inhabitants, the religion, whether the village has a school and when was the first time it is mentioned. Finally, the Small Atlas of the Macedonian Dialects is also available, which is a map of Macedonia with marked research points according to the research points indicated in the General Slavic Linguistic Atlas.